

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-394-4-53>

Русяєва Марина, кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри ТІМ НАОМА

Вимушена еміграція грецьких митців наприкінці VI – на початку VI століття до нашої ери

Ключові слова: вимушена еміграція, скульптура, живопис, вазопис.

Maryna Rusiaieva, PhD (Art History), Associate Professor, Associate Professor at the Department of Theory and History of Art, National Academy of Fine Arts and Architecture. Kyiv, Ukraine

Enforced emigration of Greek artists in the late 6th – beginning of the 4th centuries BC

Abstract. This study examines the enforced emigration of Greek painters who in the light of the socio-economic crisis caused by the Greco-Persian Wars (499–449 BC) and the Peloponnesian War (431–404 BC) left their home cities in order to find new employments in various regions of Greece from Pontic Olbia and the Bosphorus Kingdom on the Black Sea, to Attica, Southern Italy and Etruria in the Mediterranean Sea.

Key words: *enforced emigration, sculpture, painting, vase painting.*

У Стародавній Елладі художники були достатньою мірою мобільними. Цьому сприяло багато факторів, серед яких кілька усталених традицій: запрошувати скульпторів для виконання конкретного замовлення, участь у конкурсах, співпраця майстрів або майстерень з різних куточків античної ойкумени над виконанням одного замовлення тощо. Але поруч з доволі масовою міграцією вільних художників між демократичними полісами існувала й інша – вимушена еміграція, яку спричиняють такі масштабні соціально-економічні явища як колонізаційні процеси і війни.

У фокусі цієї доповіді – короткий хронологічний відрізок часу між Греко-перськими (499–449 рр. до н.е.) і Пелопоннеською (431–404 рр. до н.е.) війнами та їх вплив як на вимушену еміграцію художників, так і мистецтво в цілому.

Переселення іонійців унаслідок Греко-перських воєн наприкінці VI – на початку V ст. до н.е. набуло масового і вимушеного характеру. Розгром Мілета 494 р. до н.е. і завоюванням персами усієї Іонії спричинили другу, а то й третю хвилю вимушеної еміграції, зокрема, на береги Північного Понту, передусім Боспору, куди переїжджають у тому числі скульптори, ковалі, торевти і, можливо, скульптори-бронзоліварники. Зокрема, у цей пізньоархаїчний період зафіксовано виготовлення бронзових статуй у Фанагорії.

Значна частина вимушених емігрантів, серед яких були і художники, опиниться в Ольвії Понтійській – одній з мілетських колоній. Ще за часів заснування цього поліса на узбережжі Нижнього Побужжя у VI ст. до н.е. між Мілетом (метрополією) і Ольвією (колонією) була заключена

ісopolітія, за якою громадяни-ольвіopolіти були рівними з мілетянами у своїх громадських правах. Це масове переселення спричинило у тому числі розвиток різноманітних художніх ремесел. Зокрема, в Ольвії та на Борисфені (сучасний острів Березань) на початку V ст. до н. е. набуває розквіту бронзоліварна справа. Залишки архітектурного декору, фрагменти монументальних статуй і рельєфів з місцевих порід каменю свідчать про певне збільшення кількості майстрів у порівнянні з попереднім періодом. В означеному контексті варта уваги унікальна мармурова стела Леокса, сина Мольпагора з Ольвії, з рідкісним поєднанням фігур оголеного юнака та лучника, яку окремі науковці приписують майстрам-емігрантам.

Також будуть розглянуті зміни, що відбулись в аттичному мистецтві початку V ст. до н. е., зокрема вплив іонійської скульптурної школи на скульптуру Акрополя, коли до Афін від персів втекла велика кількість іонійців, серед яких були не тільки визначні вчені, але й художники. Іонійського впливу в цей час зазнає і монументальне мистецтво Етрурії.

Відзначимо, що 479 р. до н. е. відбулась ще одна хвиля еміграції, але вже зворотньої. Цього року було завдано рішучої поразки персам на грецькому материку в битві при Платеях, і Мілет був звільнений від перського панування. Мілетяни – колишні біженці, їх діти і онуки повернулися на Батьківщину через дев'ятнадцять років і за короткий час відбудували зруйноване місто, його храми і святилища, прикрасивши його ще прекраснішими творами мистецтва.

У доповіді увагу буде приділено наслідкам Пелопоннеської війни та вимушеної еміграції художників. Зокрема, в другій половині V ст. до н. е. у різних полісах Великої Греції, в Олімпії, Коринфі й інших містах гончарями з Аттики, серед яких були як вільні громадяни і майстри-метеки, так і гончари-раби, започатковано кілька мистецьких шкіл червонофігурного вазопису. Ця еміграція спричинила скорочення майстрів в Аттиці, певний художній занепад і збільшення залежності від дешевого посуду масового виробництва. Ці та інші фактори у художньому житті сприяли ринковим змінам, що відбулися на початку IV ст. до н. е. Окрім розселення аттичних гончарів і вазописців наприкінці V ст. до н. е., Пелопоннеська війна також суттєво вплинула на архітектуру. Так, упродовж 400–375 рр. до н. е. спостерігається припинення спорудження храмів по всій античній ойкумені. Відновлення масштабних будівельних робіт розпочнеться лише з 375 р. до н. е. і спричинить розквіт в архітектурі пізньокласичного часу.

